

KS. MARCIN SIENKOWSKI*

Ks. Józef Tischner, *Alfabet duszy i ciała*, oprac. i wybór W. Bonowicz, Wydawnictwo Znak, Kraków 2018, ss. 254.

Z wprowadzenia do książki *Alfabet duszy i ciała* dowiadujemy się, że „alfabet” nie jest tylko wyrażeniem znajdującym się w tytule, lecz również formą, którą nadał jej Wojciech Bonowicz – nazwany „autorem wyboru”. Tłumaczy on, że „alfabet” pełni rolę przewodnika pojęć „wokół których krążyła nieustannie myśl Tischnera” (s. 5). Dzięki nim zdajemy sobie sprawę, jakich zagadnień dotyczyły zainteresowania ks. Józefa Tischnera (1931-2000). Z drugiej strony zbiór pojęć nie rości sobie pretensji do utworzenia słownika filozoficznego. Zrozumiałe jest, że nie sposób pisać o wszystkim, co powiedział i opublikował filozof z Podhala. Dlatego w prezentowanej książce znalazły się głównie hasła (ciekawe i) przydatne (s. 6).

Całość liczy trzydzieści sześć pojęć uporządkowanych alfabetycznie. Wśród nich znajdują się takie, jak np. Bóg, człowiek, ciało, filozofia, Kościół, krzyż, miłość, prawda, sumienie, wiara, życie. Można odnieść wrażenie, że wszystkie one dotyczą człowieka i spraw z nim związanych, stąd nie dziwi tytuł książki, który odnosi się do „duszy i ciała” (choć w wykazie brakuje pojęcia duszy).

Przybliżenie każdego z pojęć polega na przytoczeniu fragmentów dzieł Tischnera. A ponieważ są to tylko fragmenty, to zostały one opatrzone opisem źródeł, z których zostały zaczerpnięte. W ten sposób czytelnik chcący pogłębić znajomość określonego tematu, może sięgnąć do całościowego opracowania.

Dla przykładu zwróćmy uwagę na pojęcie wiary, które znalazło się w „alfabecie”. W celu ukazania Tischnerowskiego rozumienia wiary zostało przytoczonych dwanaście różnych fragmentów, w których wyjaśnia on, czym jest to pojęcie. Trzeba powiedzieć, że dotyczą one różnych aspektów wiary. Jednakże wzięte razem dają w miarę całościowy ogląd tego, co na temat wiary sądził i pisał autor *Historii filozofii po góralsku*. Wpierw trzeba zauważyć, że pojęcie

* ks. Marcin Sienkowski – Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Elckiej
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0679-5006>; e-mail: sienkowskimarcin@interia.pl

wiary jest przytaczane w wielu kontekstach. Raz zyskuje ono wymiar filozoficzny, a kiedy indziej religijny, raz jest analizowane w kontekście chrześcijaństwa, a kiedy indziej cywilizacji, raz podkreśla się jej aspekt podmiotowy, a kiedy indziej mówi o przedmiocie wiary. Niemniej jednak różnorodność ujęć wiary pokazuje, że jest ona rzeczywistością wielowymiarową. Zdając sobie z tego sprawę, Tischner starał się ją zrozumieć poprzez analizę jej różnych aspektów.

W podobnym duchu zostało przedstawione pojęcie prawdy. Na podstawie ośmiu wypowiedzi filozofa dostrzegamy szereg ujęć prawdy zależnie od tego, w jakim kontekście są one formułowane. Okazuje się, że uchwycenie istoty prawdy można się dokonać w zestawieniu z nieprawdą, złudzeniem, fałszem czy kłamstwem. Interesujące jest również to, że pełna prawda o sobie może być poznana tylko w odniesieniu do innego człowieka. Tym samym, zdaniem Tischnera, samotność nie umożliwia poznania prawdy o sobie (s. 168). Zawarte w książce krótkie wypowiedzi na temat prawdy z jednej strony są bardzo syntetyczne, a z drugiej tak dobrane, że rodzą pragnienie poznania szerszych analiz i kolejnych wniosków filozofa.

A czego w oparciu o „alfabet” można się dowiedzieć o człowieku? Dzięki fragmentów jemu poświęconych zwraca uwagę na to, że Tischner łączy pojęcie człowieka z pojęciem dobra. Człowieka nazywa tym, kto przezwycięża zło i który na zło potrafi odpowiedzieć dobrem. W tym widzi główną różnicę między ludźmi, a innymi istotami. Nie trudno dostrzec, że na Tischnera rozumienie człowieka wywarły wpływ idee i wydarzenia minionego wieku z totalitaryzmu na czele.

Krótkie, trafne i pouczające wypowiedzi ks. Józefa Tischnera zebrane w „alfabcie” pobudzają do myślenia i refleksji, a co za tym idzie – do filozofowania. Mogą one służyć jako punkt wyjścia w podejmowaniu filozoficznych zagadnień z kręgu człowieka, bądź też jako źródło poznania myśli i twórczości ich autora. Zaletą książki jest również wykaz źródeł, z których zaczerpnięto omówione pojęcia. Oprócz książek i artykułów wykaz ten zawiera także wywiady oraz audycje.

Dzięki książce *Alfabet duszy i ciała* czytelnik ma możliwość nie tylko zgłębiania zagadnień i problemów, które podejmuje filozofia w ogóle, lecz również poznania odpowiedzi i rozwiązań zaproponowanych przez jednego z najwybitniejszych polskich filozofów minionego wieku. Dobór i opracowanie pojęć zamieszczonych w książce ma szansę pobudzić nie jeden umysł do zrozumienia ludzkich spraw, które, jak się okazuje, wychodzą daleko poza człowieka.